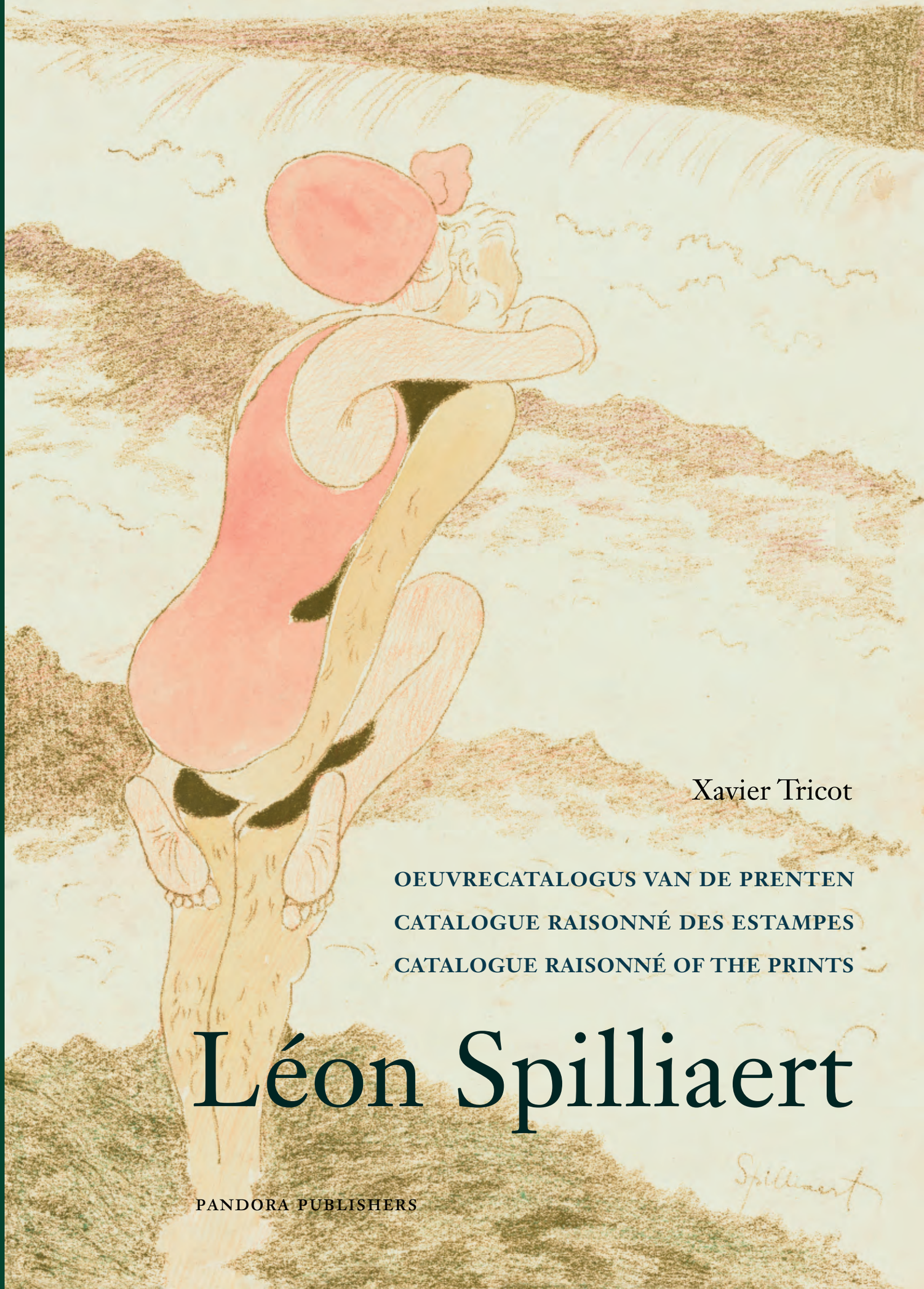

Xavier Tricot

OEUVRECATALOGUS VAN DE PRENTEN

CATALOGUE RAISONNÉ DES ESTAMPES

CATALOGUE RAISONNÉ OF THE PRINTS

Léon Spilliaert

PANDORA PUBLISHERS

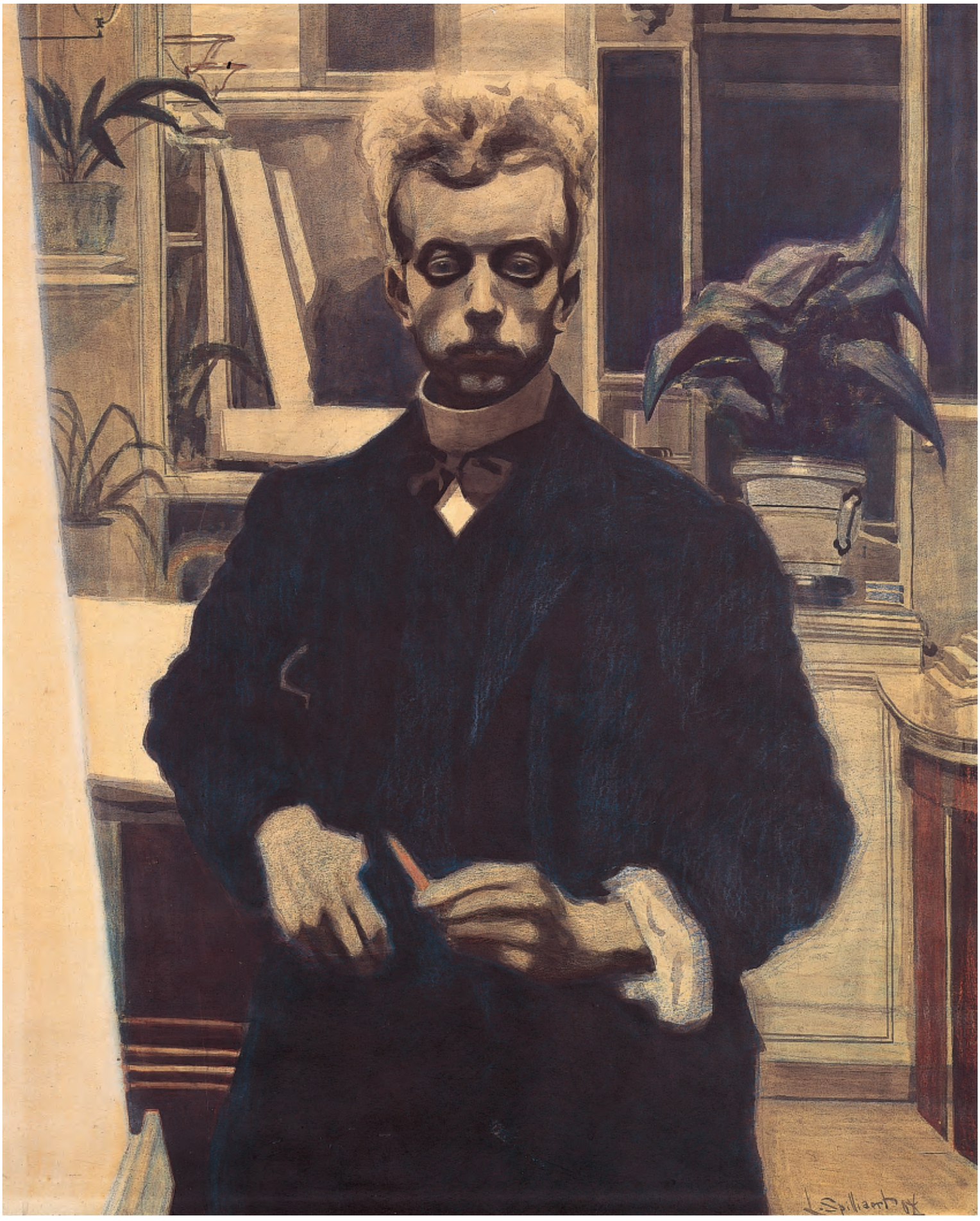
L. Spillaert 07

U hebt een aangenaam talent, Léon Spilliaert.

De herders en de wolven van onze déshouliéreske schaapstallen*

Hebben van uw beelden genoten.

HENRI VANDEPUTTE, 24.6.1919

Prenten, illustraties en kaftontwerpen

Het grafisch oeuvre van Léon Spilliaert (1881-1946) werd lange tijd, zo niet veronachtzaamd, dan toch weinig of summier besproken. Het eerste artikel ooit gewijd aan zijn lithografieën werd in 1919 gepubliceerd door de Franstalige Belgische schrijver Franz Hellens (1881-1972) in het literaire tijdschrift *Le Thyrse*.[1] In 1931 werden op de *Exposition de la lithographie belge contemporaine*, georganiseerd door de Koninklijke Bibliotheek van België, vier lithografieën uit *Sites brabançons* et drie lithografieën uit *Les Serres chaudes* van Léon Spilliaert tentoongesteld.[2] In de catalogus wordt Spilliaert vermeld als 'Peintre, aquarelliste, dessinateur, graveur à l'eau-forte et lithographe'.[3] Op de tentoonstelling *Léon Spilliaert* in de galerie Onze Schilders – Nos Peintres te Oostende van 10 juni tot 16 augustus 1967 werd één lithografie tentoongesteld met als titel *Landschap* (cat. nr. 40). Pas in 1982 werd de eerste tentoonstelling volledig gewijd aan zijn prenten georganiseerd in het Museum voor Schone Kunsten te Oostende.[4] Hetzelfde jaar wijdde de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België te Brussel een tentoonstelling tekeningen, prenten en illustraties van Léon Spilliaert, aangevuld met documenten met betrekking tot zijn leven en zijn werk.[5] In 1984 verscheen onze studie gewijd aan zijn volledig grafisch oeuvre in *Le Livre et l'estampe*.[6] De eerste volledig geïllustreerde beredeneerde catalogus van zijn grafisch oeuvre werd in 1994 gepubliceerd.[7] De verzameling prenten van het Museum voor Schone Kunsten van Oostende werd tentoongesteld werd in 1997 in het Musée municipal van Hazebrouck tentoongesteld. Vervolgens werd in 1999 een selectie drukgrafiek en tekeningen van Spilliaert tentoongesteld in het Vlaams Cultureel Centrum de Brakke Grond te Amsterdam, gevolgd in 2000 door een tentoonstelling in de KBC Galerij te Leuven met een selectie van de prenten uit het Museum voor Schone Kunsten te Oostende.[8] Eind 2006 organiseerde Alain Jacobs, met de medewerking van Anne Adriaens-Pannier, een tentoonstelling helemaal gewijd aan de tekeningen en de prenten van Spilliaert uit de verzameling van het Prentenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België.[9]

Spilliaerts grafische productie kan worden ingedeeld in twee afgebakende periodes: de eerste situeert zich in 1908 en is volledig gewijd aan de gravure, de tweede situeert zich tussen 1917 en 1919 en is gewijd aan de lithografie. In tegenstelling tot zijn stadsgenoot James Ensor (1860-1949) was Léon Spilliaert geen geboren graveur. Zijn gravures zijn beperkt in aantal. Wellicht zag hij in het procédé een techniek die de spontaneïteit van zijn verbeelding enigszins beknotte. Zijn eerste gravures uit 1908, *Zittende baadster* en *Zingend meisje*, uitgevoerd in ets en drogenaald, zijn bescheiden van formaat. De *Zittende baadster* is heel summier uitgevoerd. In enkele vloeiende lijnen schetst Spilliaert de silhouet van een baadster zittend aan de vloedlijn op het strand. De prent getuigt van zijn ironische maar tedere benadering van zijn onderwerp dat hij rond de jaren 1910 veelvuldig zal uitbeelden. Daarentegen vertoont *Zingend meisje* een meer dramatisch karakter. Al schreeuwend of zingend lijkt de jonge vrouw, met de haren wapperend in de wind, aan de vloedlijn op het strand te rennen. In tegenstelling tot de twee vorige prenten getuigt het *Zelfportret met Émile Verhaeren en Edmond Deman*, eveneens uit 1908, van Spilliaerts beheersing van de graveertechniek. In deze origineel opgevatte compositie worden Léon Spilliaert en Émile Verhaeren (1855-1916) – zowel in profiel

1 Franz Hellens, 'Les lithographies de Léon Spilliaert', *Le Thyrse*, 21ste jaargang, vol. 16, 1 september 1919, pp. 149-150.
2 *Exposition de la lithographie belge contemporaine*, 26 september-8 november 1931, Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België, cat. nrs. 280-283 (nr. 280: vier prenten uit *Sites brabançons*, nr. 281: *Chanson*, nr. 282: *Serre chaude*, nr. 283: *Cloche de terre* [sic]).
3 *Op. cit.*, p. 83.
4 *Léon Spilliaert. Het grafisch werk*, Oostende, Museum voor Schone Kunsten, 11.12.1982-10.01.1983.
5 *Léon Spilliaert 1881-1946. Tekeningen en archiefdokumenten*, Brussel, KMSKB, 29.1-4.4.1982.
6 Xavier Tricot, 'Œuvre graphique de Léon Spilliaert', *Le Livre et l'estampe*, vol. 30, nrs. 117-118, pp. 67-74.
7 Xavier Tricot, *Léon Spilliaert. Prenten en illustraties. Beredeneerde catalogus*, Antwerpen, Pandora, 1994.
8 Hazebrouck, Musée municipal, *L'Œuvre graphique de Léon Spilliaert*, 7.6-31.7.1997; Amsterdam, Vlaams Cultureel Centrum de Brakke Grond, *Drukgrafiek en tekeningen van Léon Spilliaert*, 15.1-21.3.1999; Leuven, KBC Galerij, *Léon Spilliaert, grafisch werk*, 12.10-26.11.2000 (cat.).
9 *Léon Spilliaert in de verzamelingen van de Koninklijke Bibliotheek van België*, Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België, 22.9.2006-3.2.2007 (cat.).

* Referentie aan Antoinette des Houlières (of Deshoulières), Franse schrijfster (1633/1638-1694) of aan haar dochter Antoinette-Thérèse Deshoulières (1659-1718), eveneens schrijfster.

One of his first lithographs, *The Bathers*, from 1917, shows that Spilliaert was not lacking in humour or irony. The print is based on a drawing from about 1910.[28] At the sea's edge, a man carries a young woman on his back. The bathing woman with cap hangs on to the young man in a fervent embrace. Both look with fascination at the horizon as the foaming waves crash at their feet. The intertwined couple stands out sharply against the abstract pattern of the foaming waves. The composition was also the subject of a pastel in 1910.[29] The influence of Japanese printing and of Les Nabis is here perceptible.[30] The fine and simple line work of his figures is stylistically related to the figures in the series of prints *Fujin Sogaku Juttai* and *Fujo Ninso Juppin* (*Ten Types of Women's Physiognomy*) by Kitagawa Utamaro (c. 1753-1806).[31] Most striking are the similarities with the intimate postures of mothers with children from his series of prints *Fuzoku Bijin Tokei* (*The Daily Customs of Beautiful Women*) from about 1790.[32] In some works by the other Japanese master Katsushika Hokusai (1760-1849), such as *Setchu takenoko hori no zu* (*Searching for Bamboo Shoots in the Snow*) from 1844, figures are shown from behind against a monochrome background.[33] The influence of Japanese printing did not escape the Belgian journalist and art critic Paul Colin (1895-1943). In the introduction to the catalogue for the exhibition in Galerie Sneyers in Brussels in 1918, he wrote:

> *The Japanese alone seem to have impressed Spilliaert more strongly, and this comes through quite frequently in his works. A distant, but, I think, very real influence. There are many analogies, moreover, between the mentality of the Japanese artists and that of our painter.*[34]

Baders – Baigneurs – Bathers
1908
Oost-Indische inkt, aquarel en pastel, encre de Chine, aquarelle et pastel, Indian ink, aquarel and pastel
65 x 50 cm
privéverz., coll. privée, private coll.

Bader en baadster – Baigneur et baigneuse – Bathing Man and Girl
1912
Pastel, Conté-potlood, aquarel en Oost-Indische inkt, pastel, crayon Conté, aquarelle et encre de Chine, pastel, Conté pencil, aquarel and Indian ink
89 x 70 cm
privéverz., coll. privée, private coll.

De Naaister – La Couseuse – The Seamstress
Nov. 1917
Conté-potlood, crayon Conté, Conté pencil
25,2 x 39,8 cm
KBR inv. S V 73198

28 *The Bathers*, 1910-12, coloured pencil on paper, 35 x 25 cm, private collection (sold at auction by Campo, Antwerp, on 3 April 1984, lot no. 338: "original drawing for the litho executed in 1917").
29 *Bathing Man and Girl*, (1912), pastel on paper, 73 x 53,5 cm, private collection [Legrand (1981), no. 106, p. 200; Paris/Brussels/Otterlo (1981-82), no. 54, pp. 128-129; Tricot (1996), p. 178; Adriaens-Pannier (2006), no. 125, p. 98; Brussels RMFAB (2006-07), no. 131]. See ill. p. 83.
30 See Yoko Takagi, 'Léon Spilliaert and Japan', cat. *Léon Spilliaert*, Tokyo, Bridgestone Museum of Art, 9.4-6.6.2003; Himeji, Himeji City Museum of Art, 14.6-27.7.2003, Nagoya, Aichi Prefectural Museum of Art, 5.8-23.9.2003, pp. 208-213.
31 See Gian Carlo Canza, *Ukyo-e*, Paris, Phaidon, 2006, ill. nos. VIa.1-6, pp. 392-395.
32 See Nakamura Toshiharu, *Images of Familial Intimacy in Eastern and Western Art*, Leiden/Boston, Brill, 2014, fig. 1, p. 8.
33 See exh. cat. *Hokusai*, Paris, Grand Palais, 2014-15, cat. no. 505.
34 Paul Colin, 'Léon Spilliaert', cat. *Exposition L. Spilliaert*, Brussels, Galerie Sneyers, 23.2-4.3.1918, p. 4.
35 This version was sold at auction by Campo (Antwerp), 27 April 1994, lot no. 732A and subsequently in Paris by Drouot, 31 October 2008, lot no. 125.
36 *Winter Landscape*, c. 1917, Conté pencil on paper, 25,4 x 32,4 cm, PR/KBR, Brussels (inv. no. S V 81500).
37 See Gian Carlo Canza, *op. cit.*, no. IV.49, p. 25; no. IV.55, p. 229.
38 Kitao Masayochi, *Sansui Ryakuga Shiki*, Edo [Tokyo], Suwaraya Ichibel, Kansei 12 [1800].
39 See exh. cat. *Archives du rêve*, Paris, Musée de l'Orangerie, 26.3-30.6.2014, pp. 286, 291, 292, 297, 301, 305, 306 (ill.).

Spilliaert was undoubtedly familiar with Émile Verhaeren's *Images japonaises*, published by Takejiro Hasegawa (Edo) in 1896 and illustrated by Suzuki Kason (or Kwasson). Hasegawa (1853-1938) was an innovative Japanese publisher, who mainly specialised in books on Japanese subjects, written by Western writers and published in the original language. Kason (1860-1919) specialised in *kuchi-e*, prints which were mainly used as frontispieces and illustrations of magazines popular between 1895 and 1910. There are proofs of *The Bathers* in black and in olive green. Most versions are enhanced in watercolour, gouache and coloured pencils. On a known copy, Spilliaert, using watercolour or gouache, changed the bather's physiognomy bather, who was given dark hair and a beard.[35]

In *The Lane* and in *Winter Landscape*, two lithographs from late 1917 or early 1918, Spilliaert proves himself to be a master of perspective. *Winter Landscape* is based on a drawing in Conté pencil from 1907, in the Print Room of the Royal Library of Belgium.[36] Perhaps *The Lane* was also made after a drawing from the same period. Spilliaert manages to suggest depth and distance thanks to the summary but subtle line work. The blank space in the composition means that the white of the paper can function as a snowy landscape. Thanks to the asymmetric relation between the white surface and the drawn elements, Spilliaert manages to create a field of tension. The refining and the removal of superfluous details are also typical features of Japanese printing. These characteristics recur in the work of Ando Hiroshige (1797-1858) and of Katsushika Hokusai (1760-1849).[37] The stylistic and formal simplification is typical for the work of Kitao Masayochi (Kuwagara Keisai) (1764-1824), especially in the series *Sansui ryakuga shiki* (*Landscape sketches*).[38] In terms of execution, *The Lane* and *Winter Landscape* are somewhat related to the drawing technique of the French neo-impressionist painter Georges Seurat (1859-1891) in his series of black-and-white drawings, executed in Conté pencil on rough laid paper.[39] In *The Lane* and *Winter Landscape* too, the vertical and horizontal water-lines (*vergures*) in the paper play a role in the depiction of the snowy landscape. A third lithograph from 1917-18, *The Seamstress*, may have been executed together with *The Lane* and *Winter Landscape* and printed on the same sort of paper. As with the two previous lithographs, here too the composition is outlined by a drawn black frame. The subject presents the artist's young wife in a domestic setting,

3 Zelfportret met Verhaeren en Deman
Autoportrait avec Verhaeren et Deman
Self-Portrait with Verhaeren and Deman

1908

Drogenaald (met ets), gegraveerd op een afgeschuinde zinkplaat, gedrukt in zwart op handgeschept velijnpapier. Monogram *L.S.* bovenaan rechts in de plaat. Gesigneerd en gedateerd in zwarte inkt onderaan rechts in de marge: *L. Spilliaert / 1908.* 114 x 153 mm [120 x 160 mm] 155 x 235 mm (papierblad met onregelmatige randen, rechts en onderaan) Oplage onbekend (heel beperkt).

Het exemplaar (inv. nr. S III 42249) van het PK/KBR werd verworven van de kunstenaar op 21 maart 1923. Mu.zee (Oostende) bezit een niet gesigneerd exemplaar (inv. nr. SM002029), gedrukt op een papierblad met de maten 177 x 234 mm, geschonken in 1996 door Mw. Madeleine Spilliaert, dochter van de kunstenaar. Het exemplaar van Mu.zee heeft een korte licht gebogen lijn in de linker bovenhoek die niet voorkomt in het exemplaar van het PK/KBR. Het heeft eveneens een minder duidelijk afgelijnde onderste rand: de graveerlijnen lopen over de afgeschuinde rand van de drukplaat. In het exemplaar van het PK/KBR zijn alle drukranden scherp afgelijnd. Een ander gekend exemplaar draagt de opdracht van de kunstenaar aan Mw. Klompers onderaan in de marge [Parijs/Brussel/Otterlo (1981-82), ill. p. 253].

Pointe-sèche (et eau-forte), gravée sur une plaque de zinc biseautée, tirée en noir sur papier vélin à la cuve. Monogramme *L.S.* en haut à droite dans la planche. Signée et datée à l'encre noire en bas à droite dans la marge : *L. Spilliaert / 1908.* 114 x 153 mm [120 x 160 mm] 155 x 235 mm (feuille aux bords supérieur et de droite irréguliers) Tirage inconnu (très limité).

L'épreuve (n° inv. S III 42249) du CE/KBR a été acquise de l'artiste le 21 mars 1923. Mu.zee (Ostende) possède une épreuve non signée, tirée sur une feuille mesurant 177 x 234 mm. Elle a été offerte en 1996 par Mme Madeleine Spilliaert, fille de l'artiste. L'épreuve de Mu.zee (Ostende) affiche un léger trait courbé dans le coin supérieur gauche, trait qui manque dans l'épreuve du CE/KBR. Son bord inférieur est très peu net : la composition de la gravure se prolonge sur le biseau. Dans l'épreuve du CE/KBR tous les bords sont bien démarqués. Une épreuve connue porte la dédicace de l'artiste à Mme Klompers, écrite en bas dans la marge [Paris/ Bruxelles/Otterlo (1981-82), ill. p. 253].

Drypoint (with etching), engraved on a bevelled zinc plate, pulled in black on handmade wove paper. Monogram *L.S.* upper right in the plate. Signed and dated in black ink lower right in the margin: *L. Spilliaert / 1908.* 114 x 153 mm [120 x 160 mm] 155 x 235 mm (paper sheet with irregular lower and right edge) Edition unknown (very limited).

The proof (inv. no. S III 42249) at the PR/KBR was acquired from the artist on 21 March 1923. Mu.zee (Ostend) owns an unsigned proof (inv. no. SM002029), pulled on a paper sheet measuring 177 x 234 mm, donated in 1996 by Mrs Madeleine Spilliaert, daughter of the artist. A small curved line appears on the proof at Mu.zee (Ostend), which is lacking from the proof at the PR/KBR. The lower edge is also less distinct: the engraved lines overrun the bevel. The proof at the PR/KBR has clearly outlined edges. A known proof bears a dedication to Mrs Klompers, written by the artist in the lower margin [Paris/Brussels/Otterlo (1981-82), ill. p. 253].

KBR inv. S III 42249

Beschrijving
In deze originele opgevatte compositie beeldt Spilliaert zichzelf af met Émile Verhaeren (zowel in profiel als in voor-aanzicht) aan zijn zijde, terwijl de uitgever Edmond Deman links in de achtergrond wordt afgebeeld. Zowel Deman als Verhaeren hebben een voorname rol gespeeld in de intellectuele en artistieke ontwikkeling van de jonge Spilliaert. Zijn eigen afbeelding is gebaseerd op een zelfportret uit 1907, vervaardigd in Oost-Indische inkt op papier. Spilliaert beeldt er zichzelf in af met diepe donkere holtes in de plaats van de ogen, waardoor hij zich in een lugubere, spook-achtige verschijning verandert. Wellicht zijn de voorstellingen van Verhaeren en Deman gebaseerd op fotografische afbeeldingen.

Aanverwante werken
Zelfportret, 1907, Oost-Indische inkt op papier, 50 x 40 cm, privéverzameling [Tricot (1996), p. 74 ; Adriaens-Pannier (2006), nr. 80, p. 65].

Bibl.: Legrand (1981), nr. 19, p. 33 (ill.); Tricot (1982), nr. 3; Tricot (1994), nr. 3, pp. 46-47 (ill.); Adriaens-Pannier (2006), nr. 85, p. 68 (ill); p. 303 (ill.); Hostyn (2006), p. 114 (ill.)
Tent.: Parijs/Brussel/Otterlo (1981-82), ill. p. 253; Oostende (1982-83), nr. 3; Leuven (2000), nr. T3 (ill.); Gingins/Douai (2002-03), ill. p.10; Brussel KBR (2006-07), nr. 25, p. 73 (ill.); Brussel KMSKB (2006-07), nr. 145, p. 137 (ill.)

Description
Dans cette planche à la composition originale, Spilliaert se représente aux côtés d'Émile Verhaeren (vu de profil et de face) et de l'éditeur Edmond Deman (en retrait à gauche). Deman et Verhaeren ont joué un rôle prépondérant dans l'épanouissement intellectuel et artistique du jeune Spilliaert. Sa propre image est fondée sur un autoportrait de 1907, exécuté à l'encre de Chine sur papier. Spilliaert s'y représente avec des cavités noires et profondes à la place des yeux, se transfigurant en une apparition lugubre et fantomatique. Les portraits de Verhaeren et de Deman, quant à eux, sont probablement fondés sur des reproductions photographiques.

Œuvres connexes
Autoportrait, 1907, encre de Chine sur papier, 50 x 40 cm, collection privée [Tricot (1996), p. 74 ; Adriaens-Pannier (2006), n° 80, p. 65].

Bibl. : Legrand (1981), n° 19, p. 33 (ill.) ; Tricot (1982), n° 2 ; Tricot (1994), n° 3, p. 46-47 (ill.) ; Adriaens-Pannier (2006), n° 85, p. 68 (ill) ; p. 303 (ill.) ; Hostyn (2006), p. 114 (ill.)
Exp. : Paris/Bruxelles/Otterlo (1981-82), ill. p. 253 ; Ostende (1982-83), n° 3 ; Louvain (2000), n° T3 (ill.) ; Gingins/Douai (2002-03), ill. p. 10 ; Bruxelles KBR (2006-07), n° 25, p. 73 (ill.) ; Bruxelles MRBAB (2006-07), n° 145, p. 137 (ill.)

Description
In this originally conceived composition, Spilliaert represents himself with Émile Verhaeren (seen in full-face and in profile) at his sides, while the publisher Edmond Deman appears in the left background. Both Deman and Verhaeren played an important role in the young Spilliaert's intellectual and artistic evolution. His own image is based on a self-portrait, executed in Indian ink on paper. Spilliaert represents himself with deep black holes instead of eyes. They give him a sinister, spectral appearance. The portrayals of Verhaeren and Deman are probably based on existing photographic images.

Related Works
Self-Portrait, 1907, Indian ink on paper, 50 x 40 cm, private collection [Tricot (1996), p. 74; Adriaens-Pannier (2006), no. 80, p. 65].

Bibl.: Legrand (1981), no. 19, p. 33 (ill.); Tricot (1982), no. 3; Tricot (1994), no. 3, pp. 46-47 (ill.); Adriaens-Pannier (2006), no. 85, p. 68 (ill); p. 303 (ill.); Hostyn (2006), p. 114 (ill.)
Exh.: Paris/Brussels/Otterlo (1981-82), ill. p. 253; Ostend (1982-83), no. 3; Louvain (2000), no. T3 (ill.); Gingins/Douai (2002-03), ill. p.10; Brussels KBR (2006-07), no. 25, p. 73 (ill.); Brussels RMFAB (2006-07), no. 145, p. 137 (ill.)

Zelfportret – Autoportrait – Self-Portrait
1907
Gewassen Oost-Indische inkt
lavis d'encre de Chine
Indian ink wash
50 x 40 cm
privéverz, coll. privée, private coll.

Marcel Lecomte

23 La Servante au miroir

1941 Bruxelles, Éditions des Artistes

Kaft, titelblad en zes illustraties naar zeven pentekeningen. De kaft heeft dezelfde illustratie als het titelblad.
Originele uitgave: één exemplaar op wit parelmoer papier met de originele tekeningen, genummerd nr. 1, tien exemplaren op velijnpapier Arches genummerd van 2 tot 11 en 389 exemplaren op matte velijnpapier, genummerd van 12 tot 400.

Het exemplaar nr. 30 in de afdeling Kostbare Werken van de KBR (inv. nr. FS XLIX 2271) bezit een hoes met een collage door de Belgische dichter Marcel Lecomte (1900-1966) opgedragen aan Louis en Irène Scutenaire, gedateerd 1 juni 1941. De afdeling Gedrukte Werken van de KBR bezit het exemplaar nr. 18 (inv. nr. IV 13958 A).

Bibl.: Tricot (1982), nr. 23; Tricot (1994), nr. 23, pp. 96-97 (ill.)
Tent.: Oostende (1982-83), nr. 23; Oostende (1994); Leuven (2000), T23; Brussel KBR (2006-07), nrs. 6 en 7, pp. 64-65 (ill.)

Couverture, page de titre et six illustrations d'après sept dessins à la plume. La couverture et la page de titre reproduisent le même dessin.
Édition originale : un exemplaire sur japon blanc nacré, contenant les dessins originaux et portant le n° 1, dix exemplaires sur papier vélin d'Arches, numérotés de 2 à 11 et 389 exemplaires sur papier vélin mat, numérotés de 12 à 400.

L'exemplaire n° 30 à la Réserve Précieuse de la KBR (inv. n° FS XLIX 2271) possède un étui avec un collage du poète belge Marcel Lecomte (1900-1966), dédicacé à Louis et Irène Scutenaire, daté du 1er juin 1941. La Section des Imprimés de la KBR possède l'exemplaire n° 18 (IV 13958 A).

Bibl. : Tricot (1982), n° 23 ; Tricot (1994), n° 23, p. 96-97 (ill.)
Exp. : Ostende (1982-83), n° 23 ; Ostende (1994) ; Louvain (2000), n° T23 ; Bruxelles KBR (2006-07), nos 6 et 7, p. 64-65 (ill.)

Cover, title page and six illustrations after seven pen drawings. The cover and the title page are illustrated by the same pen drawing.
Original edition: one proof on white pearlised japan paper, containing the original drawings and bearing the no. 1, ten proofs on wove Arches paper, numbered from 2 to 11 and 389 proofs on mat wove paper, numbered from 12 to 400.

The copy no. 30 of the Department of Rare Books and Manuscripts of the KBR (inv. no. FS XLIX 2271) owns a case designed by the Belgian poet Marcel Lecomte (1900-1966), dedicated to Louis and Irène Scutenaire, friends of René Magritte, dated 1 June 1941. The Department of Printed Works of the KBR owns copy no. 18 (inv. no. IV 13958 A).

Bibl.: Tricot (1982), no. 23; Tricot (1994), no. 23, pp. 96-97 (ill.)
Exh.: Ostend (1982-83), no. 23; Ostend (1994) ; Louvain (2000), no. T23; Brussels KBR (2006-07), nos. 6 and 7, pp. 64-65 (ill.)

MARCEL LECOMTE

La Servante au miroir

quatre récits

(dessins de Léon Spilliaert)

ÉDITIONS DES ARTISTES

(Etranger à la ville, y habitant seul depuis peu de temps et l'ayant quittée récemment encore pour un long voyage, il était à peu près ignoré des voisins.)

Les images de son enfance qu'il suscitait de la sorte lui apportèrent un plaisir particulier. Elles étaient clandestines, brûlantes. Il savait qu'il ne perdrait point l'image de sa jeunesse.

ce quartier, dans cette rue même où j'ai vécu une part de mon enfance et de mon adolescence. Et j'y suis revenu sans malice, mais je vois bien que ce soir, je n'irai pas plus avant... »

Et je ne songe plus à mes souvenirs!...